

Митко А. М.

доктор політичних наук, доцент кафедри міжнародної інформації
Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки
(Луцьк, Україна), E-mail: ant80@meta.ua

Е-ПЕТИЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОЛІТИЧНИХ КОНСУЛЬТАЦІЙ

***Анотація.** У статті розглянуто як електронні петиції впливають на вирішення політичних питань в державі на різних рівнях: загальнодержавному, регіональному та місцевому. Е-петиції пропонується розглядати як елемент інформаційної демократії та частину інформаційної системи «Електронний уряд». Наведено позитивні зрушення, які отримують громадяни для вирішення важливих питань, та негативи, з якими стикаються органи влади.*

***Ключові слова:** е-петиції, консультації, е-уряд, інформаційні комунікації.*

Актуальність теми дослідження. Нові потреби людей вимагатимуть нової організації взаємодії між ними й державою, нової самоорганізації владних структур. Сьогодні не залишилось державних органів із обмеженими функціями [1], що не потребують залучення кількох традиційних сфер діяльності держави. Відповідно зросла потреба в новому підході до вивчення завдань і пошуку рішень, який ґрунтувався б на моделях із горизонтальними структурами, здатними до ефективної співпраці, обміну даними та поєднання функцій. Координація горизонталі нині є одним із найважливіших завдань, для неї потрібні нові механізми й новий підхід до систем.

Інформаційні технології спрощують, скорочують, оптимізують, роблять ефективнішими й ближчими до громадянина структури держави, її функції. Вони позбавляють громадян необхідності делегувати доволі значну кількість своїх повноважень чиновникам чи обраним посадовцям. Для забюрократизованого апарату, на нашу думку, це дещо незручно й не вигідно, оскільки змусить багатьох людей шукати самореалізації в справах більш значущих, ніж обмін паперами, заповнення й переказання їх. Суспільство дозріло до того, аби із повною відповідальністю за наслідки вимагати державної системи, схожої на каталізатор. Системи, яка спрямовує й стимулює дію, а не намагається зробити все сама. Вона має належати суспільству – наділяти повноваженнями, а не обслуговувати. І спрямовувати її мають завдання, орієнтовані на результат і розвернені обличчям до громадян [2].

Як показує досвід останніх кількох років, *мережа Інтернет надає громадянам хороші можливості для розширення своєї безпосередньої участі в політичних процесах.* Прикладами є он-лайнний доступ до процесів ухвалення рішень, он-лайнні консультації зі щоденних проблем, он-лайнний виклад думок, поглядів і розбіжностей тощо. Сучасна проблема кожної політичної системи полягає в тому, щоб якомога більше зусиль докласти до уникнення можливих маніпуляцій та зловживань у волевиявленні громадян у процесі заснування інформаційної демократії.

Зважаючи на актуальність теми дослідження визначаємо **мету статті** – дослідити особливості застосування е-петицій для вирішення різного року політичних питань в життєдіяльності суспільства.

Е-петиції є важливим інструментом інформаційної системи «Електронний уряд» – система збору, введення, пошуку, обробки, збереження та надання на вимогу користувача згідно з визначеними критеріями інформаційних ресурсів, покликана забезпечити надання органам влади послуг фізичним та юридичним особам, а також їх інформування про діяльність органів влади. «Електронний уряд» розглядається нами як засіб, інструмент, за допомогою якого реалізуються усі елементи е-урядування. Основними завданнями ІС «Електронний уряд» визначимо такі [3]:

- Налагодження інформаційних комунікацій між органами влади, створення

централізованих баз даних з технологіями розподіленої обробки даних для забезпечення електронного документообігу в усіх органах влади.

- Забезпечення надання органами влади фізичним та юридичним особам послуг електронними засобами у доступній та зручній формі, без часових та просторових обмежень.
- Сприяння розвитку електронного ринку товарів і послуг для забезпечення державних замовлень, організації тендерів, ефективності управління виробництвом та реалізацією товарів і послуг з метою підвищення конкурентоспроможності вітчизняних виробників на міжнародному ринку.
- Впровадження інформаційної демократії як форми забезпечення прозорості, довіри у відносинах між державою і громадянами, бізнесом, громадськими організаціями; відкритості публічної адміністрації для громадського контролю.
- Підвищення якості життя громадян через удосконалення надання соціальних послуг, системи охорони здоров'я, забезпечення гарантій правової, екологічної й особистої безпеки, розширення можливостей для освіти.
- Впровадження системи електронного голосування.

По-суті електронне урядування – це трансформація внутрішніх і зовнішніх відносин державних організацій на основі використання можливостей сучасних інформаційних технологій з метою підвищення рівня прозорості діяльності влади, розширення участі суспільства в питаннях державного управління, оптимізацію надання державних послуг та підвищення ефективності діяльності державних органів.

Електронна участь громадян у державних справах передбачає три ключові елементи. По-перше, інформація – розміщення на веб-сайтах органів влади інформації, що становить ключовий інтерес для суспільства. По-друге, е-консультації – механізми та інструменти он-лайнного обговорення суспільно значущих проблем на сайтах органів влади. По-третє, е-прийняття рішень – врахування он-лайнного внеску громадян у процес прийняття рішень, надання постійного зворотного зв'язку (табл. 1).

Таблиця 1

Матриця е-технік і забезпечуваних аспектів консультативної моделі і-демократії

		Забезпечувані аспекти		
<i>Е-техніки</i>		Підвищення прозорості	Підвищення участі	Підвищення обговорень
	Е-доступ	X		
	Е-консультації		X	
	Е-петиції		X	
	Е-голосування		X	X
	Е-форуми			X

Залежно від аспектів інформаційної демократії консультативна модель може використовувати різні технології для:

- 1) підвищення транспарентності політичного процесу;
- 2) посилення прямого залучення й участі громадян;
- 3) удосконалення якості формування думки позиції шляхом відкриття нового простору для інформації та обговорення.

Потенційно корисним засобом покращення участі громадян у процесі впливу на формування політики є *електронні петиції (е-петиції)*. Як правило, для застосування цього засобу використовують Інтернет, завдячуючи якому громадськість і зацікавлені групи можуть ініціювати колективне звернення, зібрати групу прихильників, які згодні підтримати його своїми підписами та направити до відповідного державного органу або на адресу уряду.

Електронні петиції є дієвим інструментом сучасного демократичного ладу у багатьох розвинутих країнах. Він дозволяє побудувати діалог між активною частиною населення та владою з актуальних проблем у різних сферах життя. За допомогою електронних петицій можна буде звертатися до президента, Верховної Ради та місцевих рад з пропозиціями, заявами і скаргами. Система подання електронних петицій успішно діє в багатьох країнах Європи та Сполучених Штатах. Саме тому, кажуть в Агентстві США з міжнародного розвитку, вирішили підтримати її запровадження і в Україні. Адже це дозволить активним громадянам просувати реформи. Звернемо увагу на переваги, які досягаються електронними петиціями.

1. Зручність для громадян, які бажають підтримати ту чи іншу ініціативу.

2. Мінімізація маніпулювань з кількістю підписантів, адже для підтримки петиції необхідно буде пройти механізм верифікації особи. Закон встановлює вимоги до цього механізму: безоплатність, необхідність електронної реєстрації громадян для підписання петиції, недопущення автоматичного введення інформації.

3. Надання цьому виду звернення особливого статусу: на нього відповідає найвищий рівень суб'єкта, відповідь повинна бути оперативною і публічною.

Така форма комунікації між громадськістю й владою, у якій ставляться колективні вимоги до уряду, як правило має політичне забарвлення та викликає певний соціальний резонанс. Варто зазначити, що петиції можна розглядати як певну форму колективного вираження волі і впливу на інших суб'єктів суспільних відносин (наприклад, на політичних лідерів, державні установи та громадські організації), здатною виконувати *функцію регулювання (англ. softlaw), лобіювання, просування ідей та інтересів.*

Вимогою застосування цього інструменту інформаційної демократії є належне юридичне підґрунтя, яке легалізує таку форму комунікації між громадськістю та державними установами, як петиція (колективне звернення). Фактично на них поширюються закони, що регулюють будь-які звернення.

У багатьох країнах громадяни мають юридичне право звертатися до свого уряду з петиціями. Закон, яким запроваджується інструмент електронних петицій для України «Про внесення змін до закону «Про звернення громадян» щодо електронного звернення та електронної петиції», офіційно опубліковано. Це – перший важливий крок до запровадження електронної демократії в Україні, на який так чекала громадськість.

Попри те, що е-петиції є чи не найсучаснішою технікою інфодемократії, на практиці можуть виникати труднощі юридичного характеру, насамперед у процедурі збирання підписів. Автентифікація є серйозною проблемою для офіційних петицій, що пов'язані з урядовим та парламентським процесом. Замість того, щоб автентифікувати ідентичність кожної особи, що поставила свій підпис в он-лайн, пропонують автентифікувати всю петицію загалом, шляхом верифікації наявності відповідної кількості людей, що вимагається для надання петиції чинності (перевіривши телефонні номери та адреси осіб, які підписались, для визначення достатньої кількості підписів від реальних осіб; шляхом контактування із заявниками для усунення спроб шахрайства).

Особливо в Україні, де електронні підписи, а з ними й процедура автентифікації, ще не стали звичайними атрибутами суспільного життя (такою є переважна кількість країн світу). Щоб підтвердити правдивість волевиявлення учасників е-петицій необхідні «традиційні» засоби верифікації (шляхом безпосереднього контакту із заявниками, перевірки адресних даних за допомогою довідкових служб тощо), що можуть застосовуватись у партнерстві з громадянським і приватним секторами.

Доцільно зважати на досвід, поширений у Європейському Союзі, Канаді, Австралії, Новій Зеландії. Це традиційна практика консультацій шляхом оприлюднення проектів регуляторних актів, які відповідно до мети консультацій мають назви «білий» чи «зелений» документи. У першому виді документів («білі») окреслено

політичні (стратегічні) наміри уряду або пропозиції до впровадження цих намірів. «Зелені» дискусійні документи, у яких запропоновано запитання та альтернативні варіанти відповідей (з інструкціями щодо участі в консультаціях) для цільових груп, які визначають організатори опитування, як правило – уряд. У цих країнах традиційна практика консультацій була ефективно поширена на віртуальне середовище у формі електронної взаємодії державних органів і громади («Консультації для канадців» – <http://www.consultingcanadians.gc.ca>; «Візьми участь» у Новій Зеландії – <http://www.govt.nz/en/participate>; «Е-демократичні консультації» у Великій Британії – <http://www.edemocracy.gov.uk>) [3].

У США обов'язок проводити обговорення проектів регуляторних актів закріплено на законодавчому рівні в Законі про адміністративну процедуру, який залишає державним інституціям можливість визначити форми спілкування з громадськістю (зазвичай надано певний час для надсилання коментарів на проекти рішень).

Більш чітко організовано процес консультацій у Великій Британії, що великою мірою пояснюється прискіпливою увагою до цього питання з боку чинного уряду. За словами экс-прем'єр-міністра Т. Блера, ефективні консультації є ключовою частиною процесу формування політики. Людське бачення може допомогти у визначенні пріоритетів політичного розвитку і встановити щоденний розклад для покращення державних послуг. Але нам також потрібно зробити процес консультацій менш обтяжливим та більш зручним для людей, які до нього залучаються.

Он-лайнкові консультації з цільовими групами не повинні бути широко публічними для досягнення ефекту чи користі. Суттєві можливості існують для представницьких груп, що діють від імені більш широких кіл громадськості. Відомі варіанти консультацій з цільовими групами можуть передбачати створення он-лайнкових «громадянських журі» або втілення он-лайнкових компонентів у діяльність існуючих у реальному житті журі.

Інтерактивними можливостями для консультацій є [4] он-лайнкові опитування та дослідження: швидкі й зручні, зазвичай ненаукові, є найбільш поширеним вступом для політичної взаємодії он-лайн.

Ще одним успішним прикладом впровадження інструментів і-демократії на місцевому рівні є проект «Цифрове м. Хугевен» [5, с. 14–16]. У цій місцевій ініціативі використано три форми он-лайнкових консультацій:

- 1) спілкування між громадянством та державними службовцями в так званій е-приймальні відповідно до встановленого розкладу у визначені години;
- 2) електронні дебати напередодні муніципальних виборів у 2002 р.;
- 3) поточні дискусії в он-лайнні для зареєстрованих учасників (за допомогою електронної пошти).

Суттєвий вплив на процес прийняття рішення на місцевому рівні мали консультації в он-лайнні, організовані в Центральному Бакінгемі шкільному окрузі щодо перегляду розподілу на райони Пенсільванії. Більше 500 коментарів отримано електронною поштою, що дало можливість виявити, де існують проблеми, які вимагають реагування. Разом із тим, були порушені й питання щодо відсутності публічного доступу до отриманих коментарів і як швидко відбудуться публічні слухання про врахування змін, викликаних пропозиціями, отриманими під час е-консультацій [6].

Цікавим прикладом використання е-консультацій у більш широкому контексті участі в політичному процесі прийняття рішень на регіональному рівні є проект у графстві Північний Ютланд (Данія), який здійснюють через веб-сайт www.nordpol.dk. Запорукою його успіху стало залучення до участі громадськості на ранніх стадіях під час формулювання ідеї, розробки змісту, дизайну та впровадження. Веб-сайт розширив публічний простір для громадськості, посиливши можливості для користувачів ініціювати, а також взяти участь в існуючих дискусіях з урядовцями з питань організації управління та консультацій з суттєвих питань розвитку графства, як це передбачено законодавством Данії, яке регулює процедури проведення

консультацій.

Висновок. Сучасні потреби людей вимагатимуть нової організації взаємодії між ними й державою, нової самоорганізації владних структур. Інформаційні технології спрощують, скорочують, оптимізують, роблять ефективнішими й ближчими до громадянина структури держави, її функції. Вони позбавляють громадян необхідності делегувати доволі значну кількість своїх повноважень чиновникам чи обраним посадовцям. Європейська практика застосування громадянами діалогових форм політичної участі лежить у площині терміну консультування з громадськістю, оскільки реалізується в контексті консультацій із зацікавленими сторонами, які визначено як громадські організації, представники громадськості та громадяни.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ:

1. Тапскотт Д. Електронно-цифрове обшество. Плюсы и минусы эпохия / Д. Тапскотт. – К. : INT Press – Москва : Релф бук. – 1999. – 432 с.
2. The information society [Electronic resource]. – Access mode: <http://europa.eu.int/en/comm/dg10/incom/euomove/info-soc/en/infosoc.htm#ch9>. (Accessed 20 July 2015)
3. Митко А. М. Інформаційна демократія: реалії та виклики часу : [монографія] / А. М. Митко. – Луцьк : Вежа-друк, 2014. – 400 с.
4. Schmitter Ph. C. What Democracy is ... and is not / Ph. C. Schmitter, T. L. Karl // Journal of Democracy. – 1991. – Vol. II. – P. 78.
5. Свобода інформації, прозорість, електронне врядування: погляд громадянського суспільства (аналітичні доповіді, збірка перекладів документів) / [За ред. к. ю. н. А. В. Пазюка]. – К. : МГО «Прайвесі Юкрейн», 2004. – 206 с.
6. Clift S. The E-Democracy E-Book: Democracy is Online 2.0 [Electronic resource] / S. Clift. – Access mode: www.publicus.net. (Accessed 20 July 2015)

REFERENCES:

1. Tapskott D. Elektronno-tsifrovoe obshchestvo. Plyusy i minusy epokhiya. [Electronic digital society. Pros and cons of the epoch] – К. : INT Press – Москва : Relf buk. – 1999. – 432 с.
2. The information society [Electronic resource]. – Access mode: <http://europa.eu.int/en/comm/dg10/incom/euomove/info-soc/en/infosoc.htm#ch9>. (Accessed 20 July 2015)
3. Mytko A. M. Informatsiina demokratiia: realii ta vyklyky chasu : [monohrafiia] [Information Democracy: Realities and challenges [monograph]]. – Lutsk : Vezha-druk, 2014. – 400 с.
4. Schmitter Ph. C., Karl T. L. What Democracy is ... and is not // Journal of Democracy. – 1991. – Vol. II. – P. 78.
5. Svoboda informatsii, prozorist, elektronne vriaduvannia: pohliad hromadianskoho suspilstva (analytychni dopovidi, zbirka perekladiv dokumentiv) [Freedom of information, transparency, e-governance, civil society view (analytical reports, a collection of translations of documents)]. – К. : МНО «Praivesi Yukrein», 2004. – 206 с.
6. Clift S. The E-Democracy E-Book: Democracy is Online 2.0 [Electronic resource]. – Access mode: www.publicus.net. (Accessed 20 July 2015)

Мытко А., доктор политических наук, доцент кафедры международной информации Восточноевропейского национального университета имени Леси Украинки (Луцк, Украина), E-mail: ant80@meta.ua

Э-петиции как инструмент политических консультаций.

Аннотация. В статье рассмотрены как электронные петиции влияют на решение политических вопросов в государстве на разных уровнях: общегосударственном, региональном и местном. Э-петиции предлагается рассматривать как элемент информационной системы «Электронное правительство». Описаны положительные сдвиги, которые получают граждане для решения важных вопросов, и негатив, с которыми сталкиваются органы власти.

Ключевые слова: э-петиции, консультации, э-правительство, информационные коммуникации.

Mytko A., doctor of political sciences, associate professor of the Department of International Information Lesya Ukrainka Eastern European National University (Lutsk, Ukraine), E-mail: ant80@meta.ua

E-petitions as a tool of political consultation.

Abstract. *The article describes how the electronic petition affect the solution of political issues in the state at different levels: national, regional and local. E-petitions are invited to consider as part of the information system «Electronic Government». Presents positive changes that get citizens to address important issues and negatives facing the authorities.*

Key words: *e-petitions, consultations, e-government, information communication.*

УДК 327(477)

Федик Л. Б.

кандидат історичних наук,
доцент кафедри теорії та історії держави і права,
Івано-Франківський університет права імені короля Данила Галицького
(Івано-Франківськ, Україна), E-mail: kilo-pl@ukr.net

**ПОГЛЯДИ МИТРОПОЛИТА АНДРЕЯ ШЕПТИЦЬКОГО НА
ГЕОПОЛІТИЧНЕ СТАНОВИЩЕ УКРАЇНИ**

Анотація. *На основі аналізу творчої спадщини митрополита А.Шептицького показано його бачення передумов та перспектив розвитку українських земель у сучасному йому геополітичному просторі. Встановлено, що геополітичні погляди митрополита А. Шептицького були реакцією на зовнішньополітичні реалії і були орієнтовані на виявленні походження та подолання факторів, що перешкоджали державно-національній самореалізації українських земель та ідентифікації як європейської держави.*

Ключові слова: *митрополит, Андрей Шептицький, геополітичне становище, релігійні суперечності, українські землі.*

Актуальність вивчення питань міжнародних відносин і зовнішньої політики зумовлюється потребою створення умов, щоб зайняти своє місце у світовій спільноті, налагодження Україною політичних та економічних відносин з іншими країнами. Вироблення геостратегії для сучасної України, дозволить, враховуючи геополітичні інтереси країни бути активним гравцем, а не об'єктом міжнародних відносин. Геополітичні орієнтації країни визначаються рядом чинників серед яких важливими є історичні традиції та історія міждержавних взаємин. Без вивчення історичних витоків і факторів виникнення й розвитку геополітичних явищ важко зрозуміти політичну реальність України. Розробка найважливіших геополітичних проблем української геополітики у політичній думці кінця ХІХ – першої половини ХХ ст. має не тільки теоретичний, але й прикладний характер, оскільки розробляли їх політичні діячі, які формували внутрішню та зовнішню політику держави. Вивчення їх геополітичних поглядів дозволить зрозуміти тогочасні міжнародні відносини та суспільно-політичні процеси, їх здобутки та прорахунки, що може бути використано при розробці зовнішньополітичного курсу нашої держави.

На сьогодні значна кількість наукових досліджень присвячена зовнішньополітичній діяльності А. Шептицького. Серед таких слід виділити праці вітчизняних науковців Г. Гладкої [3], О. Красівського [7; 8], М. Кугутяка [9], В. Сергійчука [17], Г. Цвенгоша [23], а також польського Р. Тожецького [18; 19]. Однак вони висвітлюють практичну зовнішньополітичну діяльність А. Шептицького. Попри це, у низці творів митрополит давав свою оцінку геополітичного становища українських земель, що однак, за винятком наукового дослідження М. Гайковського [1], не стало предметом окремого дослідження.

Метою розвідки є аналіз геополітичних поглядів митрополита Андрея Шептицького, які часто були реакцією на певні події. Для цього ми розглядатимемо твори та пастирські послання митрополита, а також частково його практичну діяльність.

Головними чинниками, які визначали геополітичну ситуацію наприкінці ХІХ – у першій половині ХХ ст. була боротьба між великими державами за розширення та перерозподіл сфер впливу. Провідною ідеєю цього періоду стало політичне само-